

High Five voor het pedagogisch werkplan 2-4 jaar

2018 Locatie:

Teamleden tekenen voor gelezen en kennisgenomen van inhoud:

Datum:	Paraaf:	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:
Datum:	Paraaf	Datum:	Paraaf:



Inhoudsopgave

Inleiding en toelichting pedagogisch werkplan	3
Visie en kwaliteit	4
Stamgroepen	
Mentor	
Inrichting van de peuteropvang	
Welzijn en wennen	
Kinderparticipatie	
Veiligheid en gezondheid in het kort	
Ondersteuning van het team	
Gordon's gedachtegoed	8
<u>Actief luisteren</u>	
Actief luisteren bij peuters en kleuters	
<u>Ik-boodschap</u>	
<u>Onaanvaardbaar gedrag veranderen door de omgeving te veranderen</u>	
Omgeving verrijken	
Omgeving verarmen	
Leefruimte van het kind uitbreiden	
Leefruimte van het kind beperken	
Omgeving vereenvoudigen	
Alternatieve activiteit aanbieden	
Kinderen voorbereiden op een verandering van omgeving	
<u>Bemiddelen bij kinderruzies</u>	
Opvoeden	13
<u>De vier opvoedingsdoelen</u>	
Een gevoel van emotionele veiligheid bieden	
Gelegenheid tot het ontwikkelen van persoonlijke competenties bieden.	
Gelegenheid tot het ontwikkelen van sociale competenties bieden.	
De kans om zich waarden en normen, de "cultuur" van een samenleving, eigen te maken; socialisatie.	
<u>Groepsregels</u>	
Groepsregels organisatiebreed	
<u>Dagritme van de stamgroep</u>	
Talentedontwikkeling	19
<u>Talentedontwikkeling per ontwikkelingsfase</u>	
Talentedontwikkeling bij peuters en kleuters	
<u>Activiteiten ten behoeven van talentedontwikkeling</u>	
<u>Creatieve ontwikkeling en beeldende expressie</u>	
Zorg voor kinderen	23
Samenwerking in de zorg voor kinderen	
Zorg voor kinderen en structureel volgen van de ontwikkeling	
Voeding en gezonde leefstijl	
VVE	
Bronnen	26



Inleiding en toelichting pedagogisch werkplan

Het pedagogisch werkplan van Stichting Kinderopvang Friesland bestaat uit twee delen.

In het eerste deel dit pedagogisch werkplan staat beschreven hoe er *stichtingbreed* invulling wordt gegeven aan de pedagogische visie van de organisatie en hoe de pedagogische kwaliteit stichtingbreed gewaarborgd wordt. Dit deel is onderverdeeld in vijf hoofdstukken:

1. Visie en kwaliteit
2. Gordon's gedachtegoed
3. Opvoeden, opvoedingsdoelen Wet Kinderopvang
4. Talentontwikkeling
5. Zorg voor kinderen

In alle vijf hoofdstukken wordt nader uitgelegd hoe onze werkwijze bijdraagt aan de vier opvoedingsdoelen zoals in de Wet Kinderopvang opgenomen.

Het tweede deel van dit pedagogisch werkplan bestaat uit een *locatiespecifieke* beschrijving van de volgende onderdelen en is als bijlage bijgevoegd:

1. Visie en kwaliteit:
 - Indeling stamgroepen, inzet vaste pedagogisch medewerkers, openingstijden en dagen, stamgroep momenten.
 - Indien van toepassing: specifieke visie, afwijkend ten opzichte van organisatievisie
 - Beschrijving van de inrichting van de locatie
 - Open deuren beleid van de locatie
 - Indien van toepassing: afwijken van de BKR (drie-uurs regeling)
 - Ondersteuning pedagogisch medewerkers
3. Opvoeden:
 - Indien van toepassing: beschrijving inzet VVE in relatie tot de vier opvoedingsdoelen
 - Groepsregels op de locatie
 - Dagritme op de locatie
4. Talentontwikkeling:
 - Invulling activiteiten die bijdragen aan talentontwikkeling
 - Indien van toepassing: VVE activiteiten (zie ook 5. Zorg voor kinderen)
 - Indien van toepassing: tweetaligheid locatie
5. Zorg voor kinderen:
 - Zorgstructuur locatiespecifiek
 - Samenwerking en doorgaande lijn zorg tussen externe partners en de locatie
 - Indien van toepassing: beschrijving VVE methodiek en zorgstructuur VVE
 - Indien van toepassing: beschrijving gezondheidsbeleid/voedingsbeleid





Stamgroepen

Ieder kind maakt deel uit van een vaste stamgroep en heeft maximaal drie vaste pedagogisch medewerkers. Tot hun eerste jaar hebben kinderen maximaal twee vaste pedagogisch medewerkers.

Op de dagen dat het kind komt, is er altijd minimaal één van de eigen vaste pedagogische medewerkers werkzaam.

De stamgroep indeling is vastgelegd op locatie. Ouders/verzorgers weten van welke stamgroep hun kind deel uitmaakt. Ouders/verzorgers en kinderen weten wie de vaste pedagogisch medewerkers van hun kind zijn. Oudere kinderen weten van welke stamgroep zij deel uitmaken. Alleen tijdens vakantie of bij ziekte in het team, kan het voorkomen dat het kind niet wordt opgevangen door de vaste pedagogisch medewerker. Ouders/verzorgers en kinderen worden hiervan altijd z.s.m. op de hoogte gebracht.

Horizontale stamgroep

Op deze locatie wordt gewerkt met een horizontale stamgroep. Kinderen van 2 tot 4 jaar zitten gezamenlijk in een groep. Hierdoor hebben kinderen de veiligheid en ruimte om te leren van leeftijdsgenootjes met eenzelfde ontwikkelingsniveau. Kinderen met hetzelfde ontwikkelingsniveau hebben tevens overeenkomstige spelbehoeftes en dagen elkaar uit en stimuleren elkaar.

Op de Peuteropvang beschikt elke stamgroep over een eigen vaste stamgroep ruimte. Een kind wordt nooit opgevangen in meer dan twee verschillende stamgroepruimtes. Bij activiteiten, zoals gezamenlijk spelen met kinderen uit de andere stamgroep(en) verlaten kinderen hun stamgroepruimte.

Flexibele opvang, extra opvang of het ruilen van een dag(deel)

Bij flexibele opvang, extra opvang van een dag(deel) of bij het ruilen van een dag(deel) kan het voorkomen dat een kind wordt opgevangen buiten de eigen stamgroep. Ouders geven hiervoor schriftelijk hun toestemming middels het intakeformulier 17 of 18 of d.m.v. formulier 110 (bijlage bij intakeformulier). Wij streven ernaar om bij flexibele opvang een kind zoveel mogelijk in de eigen stamgroep op te vangen met de eigen pedagogische medewerkers. Flexibele opvang, extra opvang of het ruilen van een dag(deel) is alleen mogelijk wanneer de groepsgrootte en de beroepskracht-kindratio dit toelaten.



Mentor

Op de Peuteropvang hebben alle kinderen een eigen mentor. Ouders/verzorgers weten wie de mentor van hun kind is. Ook ieder kind weet wie zijn of haar mentor is. Dit wordt bij het intakegesprek met ouders/verzorgers besproken¹ en kinderen worden op de eerste opvangdag hierover ingelicht. Op locatie is de indeling van mentoren/kinderen aanwezig.

De mentor heeft een vertrouwensrelatie met het kind (en de ouders/verzorgers) en draagt bij aan de sociaal-emotionele veiligheid van het kind. De mentor is één van de vaste pedagogisch medewerkers van het kind en is het aanspreekpunt voor kinderen, ouders/verzorgers, overige pedagogische medewerkers en waar nodig hulpverleners als het gaat om de ontwikkeling en ondersteuning van het kind. De mentor richt zich extra op de talenten van de eigen mentorkinderen, reikt ontwikkelkansen aan en helpt het kind verder in de (brede) ontwikkeling. De mentor signaleert (potentiële) ontwikkelingsproblemen en schakelt waar nodig ouders, interne of externe professionals in om

¹ Mentorindeling is per 1 januari 2018 ingegaan. Oudercommissies zijn geïnformeerd in najaar 2017 over deze nieuwe regeling volgens IKK. Ouders zijn persoonlijk geïnformeerd op locatie over welke mentor hun kind heeft.



vroegtijdig en adequaat passende (extra) ondersteuning te bieden. Uitgangspunt van de werkwijze van de mentor is in de lijn van de (pedagogische) zoals beschreven in dit pedagogische werkplan en hiervoor verwijzen we naar de overige hoofdstukken van dit pedagogisch werkplan. Voor een beschrijving van de ondersteuning die de mentor krijgt bij de zorg voor de mentorkinderen verwijzen we naar de alinea Ondersteuning in hoofdstuk 1 van dit werkplan en naar hoofdstuk 5 Zorg voor kinderen. De borging van de kwaliteit van zorg voor kinderen door de mentor is beschreven en vastgelegd in diverse protocollen en formulieren in het SKF kwaliteitssysteem. Alle medewerkers (zo ook de mentoren) werken volgens dit kwaliteitssysteem. Betreffende documenten en formulieren zijn tevens terug te vinden in de GGD map op locatie en op de website van de stichting.



Inrichting van de peuteropvang

Een herkenbare en huiselijke inrichting draagt bij aan de emotionele veiligheid van kinderen in onze opvang. Daarnaast stimuleert de inrichting en het aanbieden van uitdagende materialen de ontwikkeling van persoonlijke en sociale competenties en draagt bij aan de socialisatie.

De stamgroep ruimtes zijn huiselijk en ontwikkelingsgericht ingericht.

Er is een tafel met stoelen en banken waar de groep met elkaar eet, spelletjes doet of knutselt. Er zijn diverse activiteitenhoeken ingericht. Er wordt onderscheid gemaakt in activiteitenhoeken waar kinderen tot rust kunnen komen en waar actief gespeeld kan worden.

Wat betreft de slaapruijnte (alleen indien verlengde openingstijden peuteropvang van toepassing zijn op de locatie): ieder kind heeft een eigen bedje. Indien er gedurende de dag of week meerdere kinderen gebruik maken van hetzelfde bedje, dan heeft elk kind eigen beddengoed.



Welzijn en wennen

Er wordt goed gekeken en geluisterd naar de kinderen en naar hun behoeften. Er wordt veel aandacht besteed aan het wennen en veilige hechting van kinderen aan hun PM². Hierover in de hoofdstukken Opvoeden en Gordon's gedachtegoed meer (emotionele veiligheid).

De overgang van de thuissituatie naar groepsopvang kan voor een kind een grote stap zijn. Ieder kind zal hier verschillend mee omgaan afhankelijk van leeftijd, aard en ervaring met onbekende dingen. In overleg met de ouders/verzorgers maken we afspraken over de wenperiode. Deze kan voor ieder kind verschillend zijn. Tijdens het eerste wennmoment worden zowel de ouder als het kind op de hoogte gebracht van, vertrouwd gemaakt met de geldende regels op de opvang. Aan het eind van het wennmoment informeren we naar de ervaringen van zowel het kind als de ouder. Van tevoren mogen de ouder(s) en het kind een paar keer komen kijken en kan het kind komen "proefdraaien". Afscheid nemen tussen ouder en kind hoort bij de wenperiode. Duidelijk afscheid nemen van het kind is belangrijk. Het kind leert dat de ouder wel weggaat maar later weer terug komt. Het uitzwaaien van de ouder door het kind is dan ook een terugkerend ritueel.

De eerste twee maanden van de opvang wordt gekeken of een kind goed gedijt in de groep. Een kind moet zich prettig voelen en zichzelf kunnen zijn tussen de andere kinderen. De vaste PM bespreekt dit met de ouders. Het welzijn van het kind staat centraal. De ontwikkeling van het kind wordt gevolgd en opgetekend in het Kindvolgsysteem, welke jaarlijks rond de verjaardag van het kind besproken wordt met de ouders. Voor kinderen van 0-2 jaar wordt dagelijks kort in een schriftje bijgehouden hoe de dag op de opvang verlopen is. Dit geeft een goede weergave van de ontwikkeling van het kind op de opvang voor ouders/verzorgers. Het geeft ook handvatten om met ouders hierover in gesprek te gaan

² PM = pedagogisch medewerker



daar we tijdens de opvang met de ouders/verzorgers de verantwoordelijkheid en opvoeding voor de kinderen delen.

Kinderen die incidenteel of structureel op een andere stamgroep zitten dan hun eigen groep worden extra geobserveerd om te kijken of ze aansluiting hebben bij de groep. We stellen het kind voor aan de groep (en de kinderen van de groep aan het kind). De vaste pedagogisch medewerker leidt het kind rond en vraagt de groep om de nieuweling de eerste tijd te helpen met alles (vertellen en laten zien). Soms biedt een vriendje of vriendinnetje aan om het kind rond te leiden. De eerste dagen letten we er goed op of het kind zich aanpast en vermaakt op de het peuteropvang en zal daar ook bij het kind naar vragen. De vaste pedagogisch medewerker zal het kind ook regelmatig vragen naar zijn/haar ervaringen .. De vaste pedagogisch medewerker bespreekt de ervaringen met de ouders/verzorgers, waarbij het welzijn van het kind centraal staat. Er is ook overleg met de leiding van de vaste stamgroep van het kind om ervaringen uit te wisselen. .



Visie op kinderteilname

‘Kinderen hebben recht op informatie en inspraak’

Dit staat in het VN-verdrag voor de rechten van het kind. Ze mogen dus meepraten en meebeslissen over hun leefomgeving, thuis maar ook in de kinderteilname. Ze moeten hun mening kunnen uiten, kunnen vertellen wat zij belangrijk vinden. En hun mening moet serieus genomen worden door volwassenen. Kinderteilname heeft een positief effect op het zelfvertrouwen, de communicatieve vaardigheden en stimuleert de betrokkenheid van kinderen bij de kinderteilname. Het draagt bij aan de vier opvoedingdoelen uit de Wet Kinderteilname. Kinderteilname heeft een educatieve waarde: wij leven in een democratie; samen leven, luisteren naar elkaar, een eigen mening vormen en deze (leren) uiten zijn belangrijke waarden in onze samenleving.³

Kinderteilname sluit aan bij onze visie op opvoeden, opvangen en talentontwikkeling. Ook op het kinderdagverblijf kunnen kinderen al mee praten, passend bij hun leeftijd en ontwikkelingsniveau.

Voorbeeld: Volgens het dagritme van de groep wordt er na het fruit eten buiten gespeeld. Het is buiten erg slecht weer, het regent en stormt. We bespreken het dilemma met de kinderen aan tafel: “We gaan altijd buitenspelen na het fruit eten, maar het is nu wel erg slecht weer. Wat zullen we gaan doen als we klaar zijn met het fruit?” We stimuleren kinderen om mee te denken over de oplossing. Misschien kunnen we wel met de paraplu naar buiten en de laarzen aan of kunnen we binnen in het speellokaal of de speelhal spelletjes gaan doen die we anders buiten doen. We betrekken de kinderen tevens bij het afwijken van het vaste dagritme en bereiden ze voor op en betrekken ze bij een aangepaste activiteit.



Veiligheid en gezondheid in het kort

Bij veiligheid wordt uitgegaan van fysieke en emotionele veiligheid: het eerste pedagogische basisdoel van kinderen in gezin en kinderteilname. Fysieke en emotionele veiligheid zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Binnen de Stichting Kinderteilname Friesland is de methode van Thomas Gordon het uitgangspunt van pedagogisch handelen. Eén van de peilers van het pedagogische organisatiebeleid is het geven van ruimte aan het kind voor ontwikkeling en zelfontplooiing en het nemen van initiatieven. Dit draagt bij aan

³ JSO – Handleiding kinderteilname - <http://www.jso.nl/1/Publicaties/Handboeken-/Werkboek-Wat-wij-te-zeggen-hebben,-kinderparticipatie-in-de-BSO.html>



het bevorderen van verantwoordelijkheid, zelfwaardering en zelfvertrouwen bij kinderen, één van de doelen van communiceren volgens de methode van Thomas Gordon.

Het klinkt tegenstrijdig om het kind ruimte voor ontwikkeling te geven én de risico's ten aanzien van ongevallen weg te nemen. In het veiligheid- en gezondheidsbeleid, dat per locatie opgesteld wordt, worden de risico's beschreven, welke aanvaardbaar zijn en/of de wijze waarop we deze aanvaardbaar willen maken. Hieromtrent staan afspraken genoteerd. De fysieke veiligheid is dusdanig geborgd dat ongevallen waarvoor medische hulp moet worden ingeroepen, vermeden worden. Echter de realiteit is dat ongevallen nooit helemaal kunnen worden voorkomen.

Om zich optimaal te kunnen ontwikkelen (motorisch en sociaal emotioneel) moeten kinderen juist risico's kunnen nemen. Kinderen mogen al spelend hun fysieke grenzen ontdekken en verleggen en hiervan leren. De angst voor ongevallen werkt beperkend op de exploratiemogelijkheden en dus de gezonde ontwikkeling van kinderen.

Zie verder ook hoofdstuk 2 Gordon's gedachtegoed en hoofdstuk 3 Opvoedingsdoelen. In V3 Beleid Veiligheid en Gezondheid wordt ons beleid ten aanzien van de fysieke veiligheid en gezondheid beschreven en is een overzicht te vinden van risico's en maatregelen stichtingsbreed en locatiespecifiek.

Veiligheid buiten de kinderopvang:

Stichting Kinderopvang Friesland hecht veel belang aan de veiligheid van kinderen op de kinderopvang en volgt de landelijke richtlijnen ten aanzien van veiligheid binnen de kinderopvang.

Het betreft hier een richtlijn. Indien ouders niet willen dat individueel gehandeld wordt volgens de richtlijn, dan kunnen zij dit aangeven. Alleen wat betreft wettelijke bepalingen zal de richtlijn altijd opgevolgd worden door de medewerkers. De richtlijn veilig spelen op de kinderopvang omvat richtlijnen en handvatten ten aanzien van de volgende situaties:

- Veilig op pad: uitstapjes met openbaar vervoer/auto/fiets
- Buiten spelen:
 - Buiten spelen in zomer en winter

Handelen door pedagogisch medewerkers

De pedagogisch medewerkers van Stichting Kinderopvang Friesland handelen volgens de richtlijnen beschreven in de richtlijn Veilig Spelen. Indien ouders individueel willen dat medewerkers afwijken van de richtlijn dan wordt dit schriftelijk vastgelegd op het intakeformulier. Wettelijke verplichtingen opgenomen in deze richtlijn worden altijd opgevolgd door medewerkers. Zij nemen kennis genomen van de achtergrond van de richtlijnen en checken het toestemmingformulier, zoals deze is opgenomen in het I9 Intakeformulier Buitenschoolse Opvang indien één van de beschreven situaties uit de richtlijn Veilig Spelen zich voordoet.

Informerende van ouders

We informeren ouders tijdens het intakegesprek over de richtlijnen veilig spelen op de kinderopvang. Dit protocol maakt onderdeel uit van dit pedagogisch beleidsplan, maar is ook op de website www.kindropvangfriesland.nl te vinden.

Verzekering

Kinderen en pedagogisch medewerkers zijn verzekerd tijdens activiteiten en vervoer tijdens opvanguren onder de WA- en ongevallenverzekering van Stichting Kinderopvang Friesland mits er geen sprake is van aanwijsbaar verwijtbaar gedrag. Bij het vervoer per auto geldt dat op de auto waarin het vervoer plaatsvindt een



inzittendenverzekering moet zijn afgesloten. De hoogte van de uitgekeerde bedragen van inzittendenverzekeringen kunnen onderling verschillen.

Evaluatie en updaten richtlijn

De richtlijnen met betrekking tot veilig spelen kan veranderen. Adjunct-hoofden en pedagogisch medewerkers bespreken en evalueren de richtlijnen tijdens een teamvergadering zoals dat is opgenomen in de jaarplanning. Mochten er wijzigingen zijn dan worden ouders daarvan op de hoogte gesteld,

Veilig op pad met openbaar vervoer/auto/fiets

Activiteiten en uitstapjes

Activiteiten kunnen zowel binnen als buiten de kinderopvang plaatsvinden. Onder activiteiten wordt bijvoorbeeld verstaan: een boodschap halen, uitstapje naar bijvoorbeeld de kinderboerderij of de speelruin.

Stichting Kinderopvang Friesland vindt het van groot belang dat er bij uitstapjes adequaat toezicht kan worden gehouden. Uitsapjes met meer dan zes kinderen worden indien nodig begeleid door twee volwassenen. Het wettelijke beroepskracht-kind ratio blijft altijd gehandhaafd. Een extra volwassene kan zijn een stagiaire, ouder of bij uitzondering een extra beroepskracht. De pedagogisch medewerker bepaalt met de leidinggevende of de samenstelling van de groep en specifieke kindkenmerken ertoe leiden dat er meer dan twee volwassenen mee gaan op een uitstapje.

Ouders worden voorafgaand aan de activiteit/uitstapje op de hoogte gesteld. Ouders zijn op de hoogte van de risico's die activiteiten of uitstapjes met zich meebrengen. Ouders tekenen voor toestemming in formulier I8 of I11 Intakeformulier Kinderdagverblijf of Peuteropvang...

Uitsapjes met een verhoogd gevarenrisico, zoals naar het zwembad en het strand behoren niet tot de activiteiten van de kindrdagverblijf/peuteropvang.

Gebruik openbaar vervoer onder toezicht van pedagogisch medewerker

Kinderen reizen met korting vanwege hun leeftijd.

	Trein NS en Arriva	Bus
Kinderen tot en met drie jaar	gratis	gratis

Als men met een groep reist, hebben alle groepsleden een eigen OV-chipkaart nodig met voldoende saldo of een geschikt reisproduct (zie hierboven).

Vervoer met auto (door pedagogisch medewerker of ouder)

Bij uitstapjes of activiteiten op de BSO en bij het vervoer van en naar BSO/school kan er gebruik worden gemaakt van vervoer per (eigen) auto van de pedagogisch medewerker of ouder.

Er wordt alleen gebruik gemaakt van auto's die voldoen aan de wettelijke eisen en normen. Hoewel kinderen die vervoerd worden in de auto van pedagogisch medewerker verzekerd zijn onder de WA-verzekering en ongevallenverzekering welke Stichting Kinderopvang Friesland heeft afgesloten, moet er op de auto die gebruikt worden voor vervoer van kinderen tijdens de opvang ook een inzittendenverzekering zijn afgesloten. Dit geldt vervoer per (eigen) auto van de pedagogisch medewerker of ouder. De uitkeringshoogte van inzittendenverzekeringen kunnen verschillen.



Eventuele schade aan de auto valt altijd onder de WA- en casco verzekering van de eigenaar.

Gebruik kinderzitje/zittingverhoger en autogordel

Stichting Kinderopvang Friesland volgt de wettelijke eisen en richtlijnen van de ANWB en Veilig Verkeer Nederland ten aanzien van het vervoer van kinderen per auto, het gebruik van kinderzitje/zittingverhoger en het dragen van een autogordel.

Kinderen kleiner dan 1,35 meter moeten in een goedgekeurd en passend kinderzitje zitten. Goedgekeurd zijn zitjes met labels ECE R44/03, R44/04 en R129 (i-Size). Passend is: geschikt voor lengte en gewicht van het kind.

Leeftijd	Voorin de auto	Achterin de auto
Kinderen tot minimaal 15 maanden	Verplicht gebruik van een geschikt en goedgekeurd kinderzitje, zittend tegen de rijrichting in. Airbag moet uitgeschakeld zijn.	Verplicht gebruik van een goedgekeurd kinderzitje, zittend tegen de rijrichting (achteruit reizend).
Kinderen ouder dan 15 maanden tot lengte van 125 cm en tot een gewicht van 22 kg.	Verplicht gebruik van een goedgekeurd kinderzitje of zittingverhoger met rugleuning. Airbag moet uitgeschakeld zijn.	Verplicht gebruik van een goedgekeurd kinderzitje of zittingverhoger met rugleuning.
Kinderen vanaf 3 jaar van 125 cm tot 135 cm lengte	Verplicht gebruik van een geschikt en goedgekeurd kinderzitje of zittingverhoger. Airbag moet uitgeschakeld zijn.	Verplicht gebruik van een goedgekeurd kinderzitje of zittingverhoger.
Kinderen langer dan 1,35 meter lengte	Verplicht gebruik van beschikbare gordel. Airbag moet uitgeschakeld zijn bij kinderen tot 12 jaar.	Verplicht gebruik van beschikbare gordel.

Een derde kind op de achterbank hoeft niet in een kinderzitje als er al twee zitjes in gebruik zijn en er geen ruimte is voor een derde zitje. Het kind zonder zitje wordt bij voorkeur tussen de twee zitjes in het midden geplaatst. Een kinderzitje/zittingverhoger is ook niet verplicht als een kind incidenteel een kort stukje met iemand anders meerijsd). Het kind wordt dan vervoerd op de achterbank en nooit op de voorbank. Het dient hierbij om vervoer over beperkte afstand te gaan, zoals bijvoorbeeld een uitstapje naar de plaatselijke kinderboerderij. Het begrip incidenteel moet letterlijk worden genomen. Van incidenteel vervoer is geen sprake meer als bijvoorbeeld de pedagogisch medewerker elke week de kinderen van en naar school brengt. Een korte afstand is volgens het ministerie een afstand van maximaal 50 km.

Kinderveiligheidssysteem houdt in dat er bij kinderen vanaf 15 kg gebruik wordt gemaakt van minimaal een zittingverhoger met rugleuning (tot gewicht van 22 kg en lengte van 125 cm). Vanaf 22 kg en 125 cm lengte kan gebruik gemaakt worden van een zittingverhoger zonder rugleuning. Zittingverhogers zijn er nu nog in de gewichtsgroepen 2 (15 tot 25 kg) en 3 (22 tot 36 kg). De zittingverhoger zorgt ervoor dat het diagonale deel van de autogordel niet langs de hals, maar over de borst en het sleutelbeen van het kind loopt. Verder loopt de heupgordel over de heupen en niet over de buik. De voorkeur gaat altijd uit naar een zittingverhoger met rugleuning. Die leidt de autogordel op de goede manier langs de schouder van het kind.



➤ **Extra aandachtspunten voor de pedagogisch medewerker:**

- Let erop dat een kind in een zittingverhoger zit welke geschikt is voor de lengte en het gewicht van het kind;
- Zet het kind goed vast met de autogordel. Het diagonale gedeelte van de gordel moet goed over de borst en het sleutelbeen lopen, zodat deze niet in de hals snijdt. Het heupgedeelte van de autogordel moet goed over het bekken lopen en niet over de buik van het kind;
- Maak gebruik van het diagonale deel van de gordel, bevestig dit niet achterlangs en gebruik geen gordelgeleider. De gordel mag niet gedraaid zitten;
- Blijf bij voorkeur gebruik maken van een zittingverhoger, zolang de gordel zonder verhoger over de hals van het kind loopt in plaats van over de schouder. Dus ook als het kind al langer is dan 1,35 meter en/of meer dan 36 kg weegt.
- Zet een kind niet op de passagiersstoel als daar een airbag zit. Behalve wanneer de airbag is uitgeschakeld. Een airbag kan zwaar letsel veroorzaken bij kinderen;
- Als er een botsing heeft plaatsgevonden met de auto, vervang dan de verhoger. Hij kan namelijk beschadigd zijn zonder dat men dit aan de buitenkant ziet.

Indien er voor het vervoer van kinderen tijdens opvanguren gebruik wordt gemaakt van een auto, wordt ouders gevraagd een kinderzitje of zittingverhoger mee te geven/achter te laten op de kinderopvang. Ouders zijn zelf verantwoordelijk dat het kinderzitje of de zittingverhoger waarin hun kind vervoerd wordt aan de wettelijke veiligheidsnormen voldoet.

Ouders zijn op de hoogte van de risico's die het vervoer per auto met zich meebrengen. Ouders tekenen voor toestemming in formulier I8 of I9 Intakeformulier.

Vervoer per (eigen) fiets van kinderen onder toezicht van pedagogisch medewerker

➤ **Achterop de fiets**

Bij vervoer achterop de fiets van de pedagogisch medewerker wordt bij kinderen tot 5 jaar gebruik gemaakt van een fietszitje. Voor kinderen ouder dan 5 jaar is een rugleuning samen met voetensteunen voldoende. Er is goede spaakafscherming. De pedagogisch medewerker checkt of de voeten niet tussen de spaken kunnen komen. Ouders zijn op de hoogte van de risico's die vervoer per fiets van kinderen met zich mee kunnen brengen. Ouders tekenen voor toestemming voor het vervoer achterop de fiets in formulier I9 Intakeformulier Buitenschoolse opvang.

Buiten spelen

Algemeen

Wanneer het weer het toelaat worden de kinderen gestimuleerd om tijdens het vrije spel buiten te spelen. Bij (zeer) warm weer mag er in zwemkleding buiten gespeeld worden, eventueel wordt er met water gespeeld. De kinderen lopen nooit geheel ontbloot buiten in verband met onvoorspelbare reacties van buitenstaanders.

Buiten spelen in de zomer

De zonkracht is in Nederland op zijn sterkst in de zomer tussen 12.00 - 15.00 uur. De kinderhuid is extra kwetsbaar voor de schadelijke gevolgen van UV-straling. De huid van volwassenen vernieuwt zich voortdurend in enkele weken. Bij kinderen is dat ook zo, maar hun huid moet daarnaast ook nog groeien. Hierdoor heeft de huid soms te weinig tijd om (door zonlicht) beschadigde huidcellen te herstellen. In die cellen ontstaan dan als het ware 'litttekens', die kinderen hun leven lang meedragen. Dit is aan de buitenkant niet te zien, want de beschadigingen zitten diep in de huidcellen. Maar hoe meer 'litttekens', hoe groter het risico dat een kind op latere



leeftijd huidkanker krijgt. Bovendien ontstaan op jonge leeftijd moedervlekken. Die bestaan uit een ophoping van pigmentcellen die bij kinderen in de groeiperiode erg kwetsbaar zijn.

Stichting Kinderopvang Friesland volgt de richtlijnen en tips op van KWF Kankerbestrijding:

- Zorg ervoor dat de huid van het kind niet verbrandt;
- Houd kinderen tussen 12.00 en 15.00 uur zo veel mogelijk uit de zon.
- Houd kinderen jonger dan 1 jaar helemaal uit de directe zon;
- Laat kinderen niet te lang in zwemkleding lopen, maar geef ze op tijd een T-shirtje aan. Een pet of zonnehoed helpt het hoofd en hun gezicht te beschermen;
- Gebruik daarnaast een anti-zonnebrandmiddel met beschermingsfactor 30 of hoger;
- Smeer het kind een half uur voor het naar buiten gaan royaal/dik in (7 theelepels per smeerbeurt: 1 voor gezicht en hals, 2 voor armen en schouders, 2 voor borst/buik en rug, 2 voor benen en voeten) alleen dan biedt het middel de bescherming zoals aangegeven op de verpakking;
- Herhaal het insmeren elke twee uur en na het spelen met water, ook als het product waterbestendig is.⁴

➤ Extra tip voor de pedagogisch medewerkers:

In de praktijk kan het lastig zijn elke twee uren veel kinderen in te smeren.

Vraag ouders om kinderen in voor het brengen alvast 1x in te smeren, zodat kinderen gelijk naar buiten kunnen bij mooi weer.

Laat kinderen helpen door ze zichzelf en elkaar in te laten smeren. Geef kinderen aanwijzingen hoe ze dit het beste kunnen doen. Controleer of alle stukjes huid ingesmeerd zijn. Jongere kinderen hebben wat meer hulp nodig bij het insmeren.

Buiten spelen in de winter

Ook in de winter wordt zoveel mogelijk gestimuleerd dat kinderen buiten spelen, indien het weer het toelaat. Voorwaarde is dat de kinderen geschikte kleding dragen/bij zich hebben om zich te beschermen tegen de koude of nattigheid. De pedagogisch medewerker ziet hierop toe.

Alleen bij extreme koude, storm en regen, of bij een weeralarm (onveilig weer) wordt er niet buiten gespeeld.



Ondersteuning van het team

Het team kan terugvallen op diverse richtlijnen en protocollen uit het kwaliteitssysteem, bijvoorbeeld over hoe om te gaan met kinderen uit problematische gezinssituaties, verlieservaringen, Verwijsindex, Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld, signaleringsformulieren, etc. Er zijn diverse kwaliteitsdocumenten en signaleringsformulieren om medewerkers te helpen bij hun signalerende en doorverwijzende taak. Deze formulieren en verslagen maken deel uit van het

⁴ Bron: <https://www.kwf.nl/preventie/zon-verstandig/pages/smeren-kleren-weren.aspx>



Kinddossier. Zorgen over kinderen worden altijd besproken met de leidinggevende. Zie ook hoofdstuk 5 Zorg voor kinderen.

Hieronder is vastgelegd welke specifieke ondersteuning alle pedagogisch medewerkers op locatie ontvangen:

Aandachtsfunctionaris Zorg: Indien medewerkers zich zorgen maken over een kind, dan kunnen zij altijd een beroep doen op de interne aandachtsfunctionaris zorg voor advies en ondersteuning.

Kwaliteitsmanager: Zij bewaakt de kwaliteit stichtingbreed waarbij ze beleid, protocollen, documenten en formulieren up to date houdt (kwaliteitsysteem), aangepast aan de meest recente wettelijke eisen en overheidsrichtlijnen. Ook bewaakt ze de VVE-processen en coacht medewerkers met betrekking tot kwaliteit VVE.

Sociaal wijk- of gebiedsteam/Veilig thuis/JGZ: Waar nodig wordt een beroep gedaan op externe partijen voor advies, ondersteuning of hulpverlening. Dit kan een pedagoog of verpleegkundige van de JGZ zijn, Veilig Thuis of iemand van het sociaal wijk- cq gebiedsteam. Zij worden ingezet nadat er overleg is geweest met de ouders. Inzet van een externe hulpverlener geschiedt via de leidinggevende en/of de aandachtsfunctionaris zorg van de locatie.

GGD-kwaliteitsmedewerker: Na een GGD-inspectie begeleidt de GGD-kwaliteitsmedewerker het proces, indien nodig, omtrent het contact met de GGD (hoor en wederhoor) en eventueel de gemeente en de eventuele zienswijze. Zij beantwoordt vragen die samenhangen met de GGD, zowel per mail als per telefoon.

Interne inspecteur: Zij komt minimaal één keer per jaar langs en biedt ondersteuning op het gebied waar de GGD-inspectie op inspecteert en beantwoordt vragen over de inhoud GGD-map of overige praktische vragen. Zij ondersteunt en adviseert medewerkers waar nodig t.b.v. documenten en registraties GGD map.

Trainers: De stichting heeft eigen trainers in huis, die diverse trainingen verzorgen.. Alle medewerkers krijgen de Gordontraining aangeboden. De Gordontraining vergroot de interactievaardigheden van medewerkers. Daarnaast is er de mogelijkheid om intern de cursus Knap Lastig te volgen en de cursus Ontwikkelingsgericht inrichten van kinderopvangruimtes.

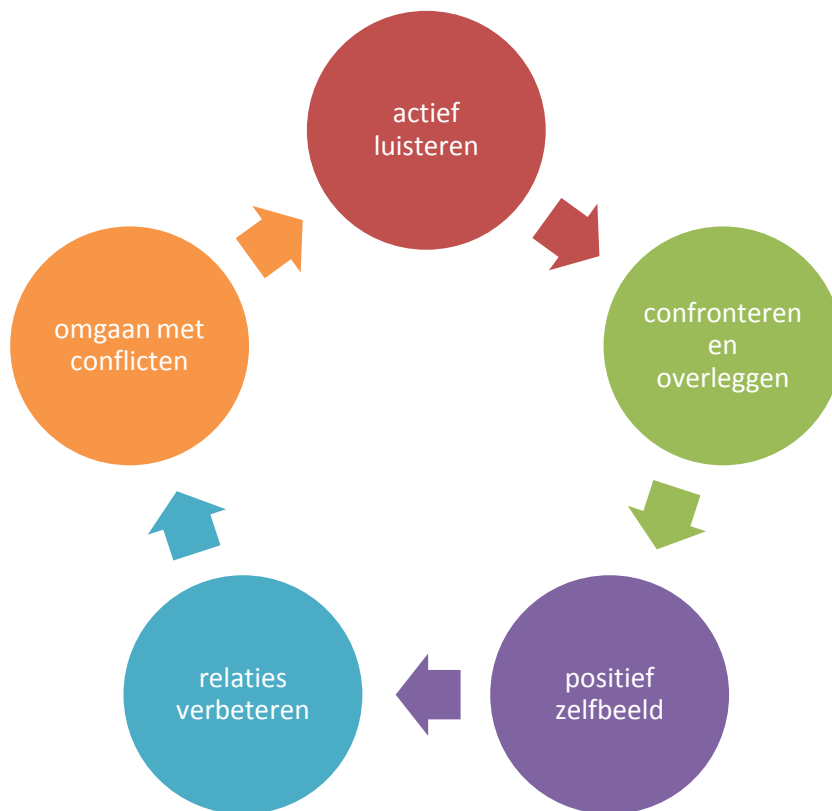
Alle medewerkers op kinderdagverblijf en peuteropvang, waaronder VVE locaties worden VVE geschoold. De VVE cursus omvat tevens een deel coaching on the job d.m.v. video-interactie begeleiding.

De kwaliteitsmanager geeft advies en ondersteuning m.b.t. de VVE kwaliteit op VVE locaties d.m.v. coaching on the job.

Vanaf tweede helft 2017 zal op diverse VVE locaties de TINK training ingezet worden. Deze trainingen zullen zowel door de interne TINK trainers als door een externe aanbieder aangeboden worden.

In het locatiespecifieke deel van dit werkplan staat beschreven welke (personele en specialistische) ondersteuning de pedagogisch medewerkers op de locatie aanvullend krijgen. Hier staat o.a. ook beschreven welke taken een eventueel aanwezige vrijwilliger en stagiair(e) heeft op locatie (indien van toepassing).





Thomas Gordon was een Amerikaanse klinisch psycholoog. Zijn methode ("way of life") richt zich vooral op positief, duidelijk communiceren met kinderen. Hij introduceerde begrippen als "actief luisteren" en de "ik - boodschap".

Gordon gaat uit van gelijkwaardigheid in relaties, zodat iedereen zichzelf kan zijn en zijn verantwoordelijkheid neemt, rekening houdend met de ander. In opvoedingsrelaties binnen de kinderopvang betekent dit dat de pedagogisch medewerker het kind in zijn waarde laat en respectvol benadert. Effectieve communicatie en oplossingsgerichte conflicthantering worden gestimuleerd. Het "gelijkwaardigheidsprincipe" staat centraal. De opvoeder houdt wel de regie. Het kind krijgt de kans om zelf zijn behoeften te vervullen. De belangrijkste waarde die wij volgens Gordon willen uitdragen is: Ik ben belangrijk, jij bent belangrijk, onze relatie is belangrijk. Door volgens de methode van Gordon te communiceren en handelen op de kinderopvang, wordt actief bijgedragen aan de vier opvoedingsdoelen van Rixsen Walraven. Daarnaast verbetert het onze interactievaardigheden. Het biedt handvatten voor het geven van emotionele steun en het begeleiden van interacties tussen de kinderen. Dit met respect voor de autonomie van het kind. Het helpt structuren en grenzen te stellen, stimuleert praten en uitleggen. In dit pedagogisch werkplan wordt beschreven hoe wij Gordon's gedachtegoed toepassen in de dagelijkse pedagogische praktijk.





Actief luisteren

Centraal staat dat we actief luisteren naar kinderen en naar elkaar. Hierin hebben wij als pedagogisch medewerkers een voorbeeldfunctie. Wij stimuleren kinderen om ook actief naar elkaar te luisteren. Door actief te luisteren kunnen we kinderen helpen om duidelijk te maken wat er leeft aan gedachten, behoeften en gevoelens. We helpen met het oplossen van het probleem of het vervullen van een behoefte, maar we nemen het niet over. Deze benadering ondersteunt het ontwikkelen van een positief zelfbeeld. Relaties tussen kinderen onderling en tussen PM⁵ en kind verbeteren en kinderen leren beter omgaan met conflicten en deze zelf op te lossen.

➤ Actief luisteren bij peuters en kleuters

Als een kind ons iets vertelt, dan proberen we te begrijpen wat een kind voelt of wat zijn/haar boodschap betekent. Dat doen we door in eigen woorden te weer te geven wat we denken dat het kind bedoelt. Het kind krijgt zo de gelegenheid om te checken of we het goed begrepen hebben. We geven geen eigen mening, advies of logische oplossing aan het kind en we stellen geen vraag. We geven alleen maar weer wat we uit de boodschap van het kind hebben opgemaakt. Hierdoor wordt het kind gestimuleerd om meer te zeggen en er dieper op in te gaan. Het kind zal hierdoor uit zichzelf het probleem nog eens definiëren en bepaalde inzichten over zichzelf ontwikkelen. Daardoor is het kind al op de goede weg geholpen om zelf het probleem op te lossen. Door steeds samen te vatten wat het kind zegt, tonen we begrip voor de gevoelens van het kind, maar leggen de verantwoordelijkheid van het probleem en de oplossing bij het kind. We doen een beroep op het zelfoplossend vermogen van kinderen en stimuleren dit. Daarnaast wordt de taalvaardigheid van het kind gestimuleerd. Het leert gevoelens onder woorden te leggen, wat tevens goed is voor de sociaal emotionele ontwikkeling. Het kind doet persoonlijke en sociale vaardigheden op. Waarden en normen worden bespreekbaar. Het kind voelt zich gerespecteerd doordat er geen oordeel of mening door hem wordt geveld, wat bijdraagt aan de emotionele veiligheid van het kind.

Voorbeeld van actief luisteren:

Kind (huilend): Kees heeft mijn autootje afgepakt.

PM: Ik zie dat je moet huilen, omdat je boos bent op Kees. Je vindt het niet leuk dat Kees je auto heeft gepakt

Kind: Ja, ik vind Kees stom !

De PM vat samen in haar eigen woorden wat zij ziet (huilen) en wat het kind zegt. Het kind bevestigt waarom het moet huilen en voelt zich begrepen en gerespecteerd in zijn gevoel.



Ik-boodschap

Als kinderen zich op een manier gedragen die niet acceptabel is voor de PM dan verwoorden we dat door middel van een ik- boodschap. Een ik-boodschap beschrijft het gevoel/hoe wij het ervaren als een kind bepaald gedrag vertoont. Het geeft verder geen waardeoordeel over het kind. Het tast de eigenwaarde van het kind niet aan. Het gebruik van de ik-boodschap draagt bij aan duidelijke communicatie

De ik-boodschap bevat drie componenten:

1. Beschrijving van het onaanvaardbare gedrag;
2. Gevoel van de PM
3. Merkbare en concrete gevolg dat dat gedrag voor de PM heeft.

Duidelijke communicatie geeft mogelijkheden tot veranderen van onacceptabel gedrag naar acceptabel gedrag. Het helpt de persoonlijke en sociale vaardigheden te ontwikkelen, zoals rekening houden met

⁵ PM = pedagogisch medewerker



de gevoelens en behoeften van anderen en leert kinderen over normen en waarden in de omgang met elkaar.

Voorbeeld: Jantje schopt de PM op de groep. De PM spreekt Jantje aan met een ik-boodschap om het schoppen te stoppen.

PM: Jantje, jij schopt mij tegen mijn been. Dat doet echt pijn. Ik krijg een blauwe plek op mijn been en mijn broek wordt er vies van.

Door te vertellen hoe het gedrag van het kind voelt laten we de verantwoordelijkheid om iets aan het gedrag te doen bij het kind. Het helpt het kind in zijn ontwikkeling en leert hem verantwoordelijkheid te nemen voor zijn eigen gedrag. We geven het kind het vertrouwen dat hij de situatie aan kan, dat we van hem verwachten dat hij rekening houdt met de ander en we geven hem de kans om zich anders te gaan gedragen.

Ook bij heel jonge kinderen is ik-boodschappen geven van belang. Vanaf een jaar of twee kennen kinderen heel goed de betekenis van veel opmerkingen. Bij baby's en peuters combineren we de ik-boodschap met een non-verbaal gebaar (woorden en daden).

Voorbeeld: Marietje ligt op de verschoontafel, maar wil niet stil liggen als de PM haar probeert een schone luier om te doen. PM houdt haar zacht maar stevig vast en doet de luier om. Ondertussen zegt PM: Ik kan je luier niet omdoen als je zo beweegt. Zo meteen als we klaar zijn, mag je weer spelen.

Dergelijke gedragsboodschappen worden al door heel jonge kinderen begrepen. De boodschappen vertellen het kind wat de behoefte van de PM is en dat zij niet stout is door de eigen verlangens (snel weer willen bewegen en spelen) te hebben. Het kind wordt niet bestraft maar gewezen op gedrag.

Naast het geven van complimenten geven we vooral we ik-boodschappen, zodat er geen waardeoordeel over het kind aan gegeven wordt.

Voorbeeld: Wat fijn dat jij mij helpt met tafeldekken. Dat bespaart mij tijd. Dank je wel!
(i.p.v. Ik vind jou lief, omdat jij mij helpt met tafeldekken)



Onaanvaardbaar gedrag veranderen door de omgeving te veranderen

Door de omgeving te veranderen, komen we aan de behoeften van een kind tegemoet zonder de eigen behoefte (veiligheid en groepsbelang) tekort te doen. Op onderstaande manieren passen we de locaties aan om aan de behoeften van kinderen tegemoet te komen. Dit bevordert de fysieke en emotionele veiligheid van de kinderen. Daarnaast draagt de omgeving hierdoor bij aan het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden van het kind.

➤ Omgeving verrijken

Een effectieve manier om onaanvaardbaar gedrag te stoppen of te voorkomen is de kinderen een grote hoeveelheid interessante dingen aan te rijken. We zorgen ervoor dat er voldoende en uitdagend speelmateriaal aanwezig is om kinderen op alle ontwikkelingsgebieden uit te dagen. Ook het aanbieden van verschillende activiteiten draagt hieraan bij.

➤ Omgeving verarmen

Op bepaalde tijden hebben kinderen een omgeving nodig met weinig prikkels, zoals vlak voor het slapen. Daarom zitten we nog even rustig met kinderen voordat we ze naar bed brengen. De



slaapruidtes zijn sober ingericht, om zo prikkels zoveel mogelijk weg te nemen en kinderen de rust te geven die ze nodig hebben om in slaap te kunnen vallen.

➤ **Leefruimte van het kind uitbreiden**

Met de inrichting van de leefruimtes is er rekening mee gehouden dat kinderen ruimte nodig hebben om aan hun behoeften te kunnen voldoen. Zo wordt in de binnenruimtes gezorgd voor voldoende loop- en speelruimte zodat kinderen fijn kunnen spelen, zonder dat zij zich kunnen bezezen. Waar mogelijk wordt op gezette tijden gebruik gemaakt van een speelhal of speelzaal, waar gerend, gekropen, geklauterd en gefietst kan worden. Ook buiten is er voldoende ruimte om lekker rond te rennen en bezig te zijn.

➤ **Leefruimte van het kind beperken**

Om een kind veilig te laten spelen, maken we bij jonge kinderen vaak gebruik van een box. Zowel voor het kind in de box als voor de grotere kinderen is er op gezette tijden ruimte om naar hartenlust te spelen zonder dat ze elkaar daarbij kunnen bezezen. Het jonge kind kan lekker met eigen speelgoed in de box spelen en de grotere kinderen observeren tijdens hun spel. De grotere kinderen hebben even de ruimte zonder dat de jongste kinderen in de verdrinking komen.

Binnen praten en lopen we rustig, buiten mogen kinderen lekker rennen, stoeien en lawaai maken of met zand spelen.

➤ **Omgeving vereenvoudigen**

Kinderen kunnen zich vaak onaanvaardbaar gedragen omdat hun omgeving te moeilijk en te ingewikkeld voor hen is. Wij ondervangen dit door de inrichting van onze opvanglocaties aan te passen aan de kinderen. We zorgen voor speelgoed en spel materiaal wat aansluit bij de ontwikkeling van het kind. Ook stemmen we gebruiksvoorwerpen af op de kinderen.

Een eenvoudig voorbeeld hiervan is dat wij gebruik maken van onbreekbare borden en lichte plastic bekers om uit de drinken die de kinderen goed zelf kunnen vasthouden. Kastjes waar kinderen zelf hun speelgoed uit mogen halen zijn aangepast op het gebruik door kinderen en gemakkelijk te openen. Dat geldt ook voor het aanwezige sanitair. Dit is aangepast aan de lengte van jonge kinderen of er wordt gebruik gemaakt van opstapjes en wc-verkleiners.

➤ **Alternatieve activiteit aanbieden**

Als een kind met iets speelt op een manier die niet aanvaardbaar is, dan kan het frustratie bij het kind geven als we het afpakken of verbieden. Als we iets verbieden of afpakken, dan bieden we een kind gelijk een alternatief om mee te spelen. Kinderen accepteren meestal zonder enig probleem een vervanging als de PM die vriendelijk en kalm aanbiedt. Het verbieden (verbaal) wordt gedaan middels een ik-boodschap.

➤ **Kinderen voorbereiden op een verandering van omgeving**

Dit doe we door middel van een vast dagritme en met het gebruik van dagritme kaarten. Zo weten kinderen waar ze aan toe zijn, wat hun gevoel van emotionele veiligheid vergroot. Kinderen weten bij ons wat we op welke moment van de dag met elkaar gaan doen. Mocht er iets veranderen in het dagritme, dan vertellen we dat van tevoren aan de kinderen. We betrekken de kinderen actief bij de verandering.

Voorbeeld: de klusjesman is aan het werk in het speellokaal, waardoor er die dag niet in het lokaal gespeeld kan worden door de peuters en kleuters. We vragen hen wat het alternatief kan zijn, zodat zij zich betrokken voelen en zelf mee kunnen beslissen wat er in plaats van de betreffende activiteit gedaan kan worden. Dit stimuleert tevens het probleemoplossend vermogen en draagt bij aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden.





Bemiddelen bij kinderruzies

We helpen kinderen bij het zelf oplossen van hun conflicten. Kinderen leren van conflicten door te ervaren dat eigen behoeften belangrijk zijn, maar ook die van anderen.

Als kinderen ruzie maken, observeren we eerst hoe het zich ontwikkelt. Is het nodig om te helpen of kunnen ze het écht zelf. We letten op of ze aan elkaar gewaagd zijn, en of ze elkaar geen pijn doen. Als een ruzie niet door de kinderen zelf opgelost kan worden, en de emoties lopen te hoog op dan gaan we helpen met oplossen. Hiervoor gebruiken we het zes stappenmodel.

Dit model heeft als meerwaarde dat er geen verliezers zijn in het conflict, maar het helpt om de ruzie op een gelijkwaardige manier op te lossen. Onze overtuiging is dat we op deze manier kinderen helpen in het ontwikkelen van persoonlijke en sociale vaardigheden en dát geeft hen zelfvertrouwen; “ik kan het zelf”!

De overlegmethode in stappen:

Stap 1. Waar gaat de ruzie over? Wat willen de betrokken kinderen?

Stap 2. Wat kunnen we er aan doen?

Stap 3. We bespreken met de kinderen de oplossingen.

Stap 4. We kiezen de beste oplossing (volgens iedereen).

Stap 5. Onderzoek bij de kinderen of iedereen het er mee eens is, en dan kan het spel weer opgepakt worden.

Stap 6. Het spel/gedrag volgen en kijken of het goed gaat, en of de betrokken kinderen blij zijn met de oplossing.

Voorbeeld:

Stap 1: Janna en Eline maken ruzie over een pop. Ze trekken er beide aan en schreeuwen en huilen. We kijken eerst of ze de ruzie zichzelf oplost. Ze zijn beide even sterk, maar de pop wordt bijna kapot getrokken en vervolgens gaan de meisjes elkaar te lijf. Dat is het moment waarop we ingrijpen.

We lopen naar beide meisjes toe en zeggen op rustige toon: Wat zijn jullie boos op elkaar! Jullie willen allebei graag met de pop spelen, hè? Geef de pop maar even aan mij, dan praten we er samen over. We troosten beide kinderen door ze naast ons neer te zetten aan tafel en een arm om hen heen te slaan. We zorgen dat beide kinderen kalmeren. Vaak lost de ruzie zichzelf dan al op. Beide meisjes zijn weer rustig en besluiten zelf dat ze samen verder willen spelen. Soms komen kinderen er niet samen uit. Dan bespreken we één voor één de behoefte van beide kinderen.

Janna wil graag met de pop, omdat zij altijd met die pop speelt op de opvang. En nu opeens wil Eline ook met dezelfde pop spelen. Eline wil ook wel eens met die pop, want Janna speelt altijd met de pop en Eline is de moeder, dus wil zij de pop in bed leggen.

Stap 2: We laten merken dat we beide kinderen gehoord hebben door kort samen te vatten wat ze gezegd hebben. Daarna vragen we beide meisjes wat de oplossing kan zijn. Janna zegt dat zij eerst met de pop wil spelen en dat daarna Eline mag. Eline zegt dat zij de moeder is en de pop in bed legt. Janna kan de pop daarna weer uit bed halen als ze gaan “wandelen.”

Stap 3 en 4: We bespreken beide oplossingen en al pratend over het fantasiespel dat de meisjes speelden (ze zijn twee moeders die samen in een huis wonen en daarna met hun kind gaan wandelen) beslissen de meisjes dat Eline de pop in bed mag leggen en dat Janna daarna de wandelwagen mag duwen.

Stap 5: Beide meisjes vervolgen hun spel. We letten goed op of het nu goed gaat.

Stap 6: Als de meisjes met de pop aan het wandelen zijn, vragen we nog even of het een goede oplossing was om zo samen verder te spelen met de pop. We checken of beide kinderen blij zijn met de oplossing.



De vier opvoedingsdoelen Riksen Walraven zijn het uitgangspunt van ons pedagogisch handelen waarin wij ons laten leiden door Gordon's gedachtegoed. Vanuit de verplichting in de Wet Kinderopvang en Kwaliteitsregels Peuterspeelzalen dragen wij op onze locaties actief bij aan de vier opvoedingsdoelen van professor J.M.A. Riksen-Walraven.

De vier opvoedingsdoelen zijn:

1. Een gevoel van emotionele veiligheid bieden;
2. Gelegenheid tot het ontwikkelen van persoonlijke competenties bieden;
3. Gelegenheid tot het ontwikkelen van sociale competenties bieden;
4. De kans om zich waarden en normen, de "cultuur" van een samenleving, eigen te maken; Socialisatie.

De methode van Gordon geeft ons handvatten voor het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen en draagt bij aan de vier opvoedingsdoelen. Gordon's gedachtegoed, de scholing en coaching hiervan is de basis voor het (verder) ontwikkelen van pedagogische interactievaardigheden van onze medewerkers. Het helpt onze medewerkers o.a. de emoties en gedachten van kinderen in allerlei situaties te lezen en deze te benoemen. Hieronder gaan we kort in op de vier opvoedingsdoelen en hoe we hieraan werken. Een uitgebreidere beschrijving van hoe we dat doen binnen onze organisatie en deze locatie is beschreven en uitgewerkt in de overige hoofdstukken van dit pedagogisch werkplan en in de volgende bijlagen:

- Uitwerking onderdelen dagritme in relatie tot SLO-doelen en Opvoedingsdoelen Wet KOV;
- Uitwerking mogelijke speelhoeken in relatie tot SLO-doelen en Opvoedingsdoelen Wet KOV.



Een gevoel van emotionele veiligheid bieden

Het bieden van een gevoel van veiligheid is de meest basale pedagogische doelstelling voor alle vormen van kinderopvang.

- **Vaste en responsief-sensitieve⁶ pedagogisch medewerkers:** De methode van Gordon helpt ons sensitief te reageren op kinderen en hun behoeften te herkennen. Een goede communicatie en positief contact tussen de pedagogisch medewerkers en het kind zijn essentieel om een gevoel van emotionele veiligheid te bieden. Gordon's gedachtegoed helpt ons om te luisteren wanneer het kind ons iets wil vertellen, ook als het niets zegt. Het geeft ons handvatten en voorbeelden in sensitiviteit en het voorleven van sensitiviteit. We sluiten aan bij de belevingswereld van het kind. We zorgen ervoor dat ieder kind zich welkom voelt door het kind bij binnenkomst en vertrek te begroeten bij naam. We tonen belangstelling voor de belevenissen van het kind en reageren hier sensitief op.
Ieder kind maakt deel uit van een stamgroep en er worden maximaal drie vaste pedagogisch medewerkers aan een kind gekoppeld. Het kind kan erop rekenen dat er altijd minimaal één van de vaste pedagogisch medewerkers aanwezig is. Vaste pedagogisch medewerkers bevorderen het opbouwen van een vertrouwensband tussen kind en medewerker. Vaste

⁶ De **sensitieve houding** - ook wel de sensitieve responsiviteit - van een opvoeder is een maat voor de kwaliteit van zijn opvoedend handelen. Zij geeft aan in hoeverre de opvoeder de signalen van een kind opvangt, juist interpreteert en er effectief op reageert. Kenmerken van een sensitieve houding: speelsheid, liefhebben, acceptatie, nieuwsgierigheid en empathie. Een sensitieve houding veroorzaakt bij een kind een gevoel van vertrouwen, toegankelijkheid en bereikbaarheid. Dit zijn de voorwaarden voor een veilige hechting. Met name John Bowlby benadrukte het belang van een sensitieve houding in de opvoeding. Thomas Gordon vertaalde theoretische inzichten van Bowlby en anderen naar praktische opvoedtips.



stamgroepen zorgen ervoor dat kinderen zich ook vertrouwd met en veilig tussen de andere kinderen van de groep voelt. Een jong kind leert al bij ons in de kinderopvang dat pedagogisch medewerkers ook goed voor hem of haar zorgen als papa of mama er niet zijn. De pedagogisch medewerkers nemen dan de functie van hechtingsfiguur over. De vaste pedagogisch medewerkers zijn aanspreekpunt voor ouders/verzorgers, maar ook voor het kind.

- **Aanwezigheid van bekende leeftijdsgenoten:** In een vertrouwde groep kunnen kinderen gevoelens van verbondenheid en sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen. Door deel uit te maken van een vaste basisgroep ontstaat er ook vertrouwdheid tussen de vaste kinderen in de groep onderling. Door de methode van Gordon helpen we kinderen ook onderling goed en positief te communiceren. Wij zijn daarin een voorbeeld, maar kunnen kinderen hierin ook stimuleren. Ook het wij-gevoel in de groep draagt bij aan een gevoel van vertrouwdheid bij de kinderen. Het onderdeel zijn van een groep geeft jonge kinderen een gevoel van vertrouwdheid. Daarom werken we met vaste stamgroepen (zie ook hoofdstuk Kwaliteit, alinea Stamgroepen en Welzijn en Wanneer).
- **De inrichting en het gebruik van de omgeving:** De inrichting van de basisgroepruimte levert een bijdrage aan een gevoel van geborgenheid. Aandachtspunten zijn akoestiek, licht, kleur en indeling van de ruimte. Bij de inrichting en het gebruik van de ruimtes speelt Gordon's gedachtegoed een grote rol. Door de inrichting van de ruimtes en het begrenzen van ruimtes binnen en buiten kunnen kinderen veilig en ongestoord spelen, samen of alleen. De inrichting is herkenbaar door gedeeltelijk vaste speelhoeken. Op het KDV hebben kinderen een vaste, prikkelarme slaapplek.
- **Dagritme:** Dagritme en rituelen geven kinderen duidelijkheid over wat er tijdens de dag allemaal in de groep gebeurt. Dit is voorspelbaar en geeft structuur, regelmatig en zekerheid voor kinderen wat bijdraagt aan een gevoel van veiligheid en verbondenheid. Het dagritme sluit aan bij de behoeften van het kind en biedt ruimte voor spelen, uitdaging en rust passend bij de ontwikkelingsfase van het kind. De herhalingen en daardoor herkenbaarheid in activiteiten binnen het dagritme, de herkenning van de inrichting van de ruimtes, speelhoeken en eigen bedje dragen tevens bij aan de vertrouwdheid en emotionele veiligheid in de groep.
- **Positieve benadering:** We respecteren de eigenheid van een kind o.a. door te benoemen wat kinderen wel mogen in plaats van wat kinderen niet mogen. We spreken kinderen aan op hun gedrag en niet op wie ze zijn. We geven kinderen de vrijheid om te spelen en te leren en zich hierdoor op de eigen wijze te kunnen ontwikkelen. Een positieve benadering gaat verder dan alleen communicatie. Het betreft de gehele interactie tussen en (voor)leefwijze van PM'ers en kinderen. Zie ook het hoofdstuk over Gordon's gedachtegoed.

Zie verder ook de beschrijving bij hoofdstuk Kwaliteit, hoofdstuk Gordon, hoofdstuk Talentontwikkeling en hoofdstuk Zorg voor kinderen. In deze hoofdstukken gaan we uitgebreid in op hoe we emotionele veiligheid, structuur en herkenbaarheid bieden in interactie, verzorging en activiteiten en worden (observeerbare) voorbeelden gegeven die extra handvatten geven bij de beschrijvingen.

Aansluitend zijn er diverse protocollen en richtlijnen in het kwaliteitssysteem van de stichting opgenomen. Het handelen volgens deze protocollen dragen tevens bij aan het bieden van emotionele veiligheid en een emotioneel veilig klimaat binnen de opvang:

M3 Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld

P7 Protocol problematische gezinssituaties

P8 Protocol verlieservaringen binnen de locatie





Het ontwikkelen van persoonlijke competenties bevorderen

Met het begrip persoonlijke competentie worden persoonskenmerken zoals veerkracht, zelfstandigheid, zelfregulering en zelfsturing gedrag (executieve functies), zelfvertrouwen, flexibiliteit en creativiteit bedoeld. Dit stelt een kind in staat om allerlei typen problemen adequaat aan te pakken en zich goed aan te passen aan veranderende omstandigheden. Bij kinderen zijn exploratie en spel de belangrijkste middelen om greep te krijgen op hun omgeving. Door de communicatie- en interactievaardigheden vanuit de Gordonmethode actief te hanteren ondersteunen we de ontwikkeling van persoonlijke competenties bij kinderen. Talentenontwikkeling staat hierbij centraal, maar ook kinderparticipatie draagt hieraan bij. Onder persoonlijke competenties verstaan we:

Emotionele competenties: het gevoel er te mogen zijn en op anderen te kunnen vertrouwen ontstaat bij kinderen in relatie tot andere mensen. Zie ook opvoedingsdoel emotionele veiligheid en hoofdstuk Gordon.

Sociale competenties: deze ontstaat in relatie tot andere mensen. Zie volgend opvoedingsdoel voor meer informatie.

Morele competenties, executieve functies en zelfregulatie: (Jonge) kinderen willen er graag bij horen en verlangen naar goedkeuring. Ze zijn ontvankelijk voor regels en gezamenlijke rituelen. Ze leren gehoorzamen en ook om zichzelf te gehoorzamen. Ze worden minder impulsief (ontwikkeling executieve functies). Executieve functies en zelfregulatie hebben mensen constant nodig in het dagelijkse leven. Ze zijn cruciaal voor leren en de ontwikkeling van kinderen: ze zorgen voor gezond en positief gedrag, motivatie, emoties en het besef om gezonde keuzes te kunnen maken voor zichzelf, maar ook voor anderen, voor nu en in de toekomst.

Voorwaarden voor de ontwikkeling van morele competenties, executieve functies en zelfregulatie zijn een gezonde opvoedstijl (zie hoofdstuk 2 Gordon's gedachtegoed) en een veilige hechting (zie hoofdstuk 1 Kwaliteit en opvoedingsdoel emotionele veiligheid bieden). Onze inrichting, materialen en activiteiten dagen kinderen uit omnet iets boven het niveau van hun huidige competentie te werken. Ook de vele herhalingen in activiteiten en spel om veel te kunnen oefenen helpt kinderen bij de ontwikkeling van executieve functies en zelfregulatie. Wij stimuleren dit door zelf het goede voorbeeld te zijn, het voor te doen. We bespreken met kinderen wat we doen en hoe we dit (kunnen) doen. We helpen kinderen hierdoor 'het zelf te doen' en zelf te bedenken *hoe* het zelf te doen (strategieën te bedenken). Ook door het duidelijk stellen van grenzen, zorgvuldig naar kinderen te kijken en goed te luisteren helpen we het kind bij het ontwikkelen van de executieve functies en zelfregulatie.

Motorisch-zintuiglijke competenties: Kinderen hebben een aangeboren drang om dingen zelf te doen. Eerst binnen de relatie met hun verzorgers en later in toenemende mate zelfstandig. Het gaat hier om grof motorische vaardigheden, fijn motorische vaardigheden, evenwicht bewaren, bewegen op muziek en maken van ritmische bewegingen, plezier in bewegen, gevaar onderkennen, plezier in zintuiglijke ervaringen, bouwen en uitvinden. Zie ook hoofdstuk 4 Talentenontwikkeling. Op VVE locaties zijn activiteiten die de motorisch-zintuiglijke competenties stimuleren terug te vinden in de uitvoer van de VVE methodieken die wij gebruiken.

Cognitieve competenties: Kinderen zijn jonge onderzoekers. Ze willen hun wereld snappen: hun sociale wereld, hun gevoelswereld en de natuur en de dingen. Ze verruimen hun wereld door nieuwe ontdekkingen. Onder cognitieve functies verstaan we ook denken en ontluikende gecijferdheid. Zie ook hoofdstuk 4 Talentenontwikkeling en de uitvoer van de VVE methodieken op VVE locaties.

Taal en communicatieve competenties: Zelfs de aller-jongste kinderen hebben vaardigheden om zichzelf kenbaar te maken. Door geluidjes, gebaren, kijken, oogcontact. Rond het eerste jaar komt daar taal bij. De taal van jonge kinderen is aanvankelijk zeer beperkt, maar effectief voor de goede verstaander.

Zie ook hoofdstuk Gordon en hoofdstuk Talentenontwikkeling hoe wij ruimte geven aan kinderen om taal en communicatieve competenties aan te leren en dit stimuleren. Op VVE locaties zijn activiteiten die de taalvaardigheid stimuleren terug te vinden in de uitvoer van de VVE methodieken die wij gebruiken.



Expressieve en beeldende competenties: Ritmes en bewegen en zanggeluid maken horen bij de natuur van mensen. Evenals de neiging om zich uit te drukken in materie, door verven, tekenen, kleien, dingen maken en versieren. Plezier in schoonheid, eigen lijf en samenzijn zijn hiermee verbonden. Zie ook hoofdstuk Talentenontwikkeling voor een uitgebreide beschrijving en observeerbare voorbeelden die laten zien hoe we dit doen.

Gezonde leefstijl: Zie voor een uitgebreide beschrijving hoofdstuk 5, Zorg voor kinderen.

Ruimte voor exploratie en spel bevorderen we o.a. door:

- **Inrichting en gebruik van de ruimte en het aanbod van materialen en activiteiten:** De inrichting van de ruimte is zodanig dat een kind zich veilig voelt en met aan de leeftijd aangepast materiaal kan spelen, in de ontwikkeling wordt uitgedaagd en gelegenheid heeft voor fantasiespel.
- **Vaardigheden van pedagogisch medewerkers in het uitlokken en begeleiden van spel:** PM schept condities voor spel door een aanbod van materialen en activiteiten dat aansluit bij het ontwikkelingsniveau en de interesse van een kind, zonder een kind het initiatief uit handen te laten geven.
- **Aanwezigheid van bekende leeftijdsgenoten:** Goede relaties met leeftijdsgenoten bevorderen de kwaliteit van hun uitwisselingen en van hun spel. Ieder kind maakt deel uit van een vaste stamgroep.
- **Positieve benadering:** Het accent ligt op wat een kind kan. We geven kinderen complimenten en stimuleren vanuit een positieve benadering de ontwikkeling.



Gelegenheid tot het ontwikkelen van sociale competenties bieden.

Het begrip "sociale competentie" omvat een scala aan sociale kennis en vaardigheden, zoals zich in een ander kunnen verplaatsen, kunnen communiceren, samenwerken, andere helpen, conflicten voorkomen en oplossen en het ontwikkelen van sociale verantwoordelijkheid. De communicatie over en weer met leeftijdsgenoten, het deel zijn van een groep en het deelnemen aan groepsgebeurtenissen biedt kinderen een leefomgeving voor het opdoen van sociale competenties. Sociale competenties ontstaan in relatie met andere mensen. Het geeft aan kinderen de kans om zich te ontwikkelen tot evenwichtige personen die functioneren in de samenleving. Door communicatie- en interactievaardigheden voor te leven stimuleren we kinderen actief sociale competenties te ontwikkelen. Kinderen doen het gedrag van volwassenen na (imiteren). Ook door het kind te stimuleren andere kinderen te troosten en emoties en het bijbehorende gedrag te benoemen dragen we actief bij het de gelegenheid tot het ontwikkelen van sociale competenties. Ook de groepsregels dragen hieraan bij. Het deel uitmaken van een (stam) groep en de verbondenheid met de kinderen en pedagogische medewerkers vergroot het gevoel van erbij te horen. Dit doen we door kinderen duidelijk te laten weten dat ze tot welke groep ze behoren op de kinderopvang en welke pedagogisch medewerkers bij hen horen als vast aanspreekpunt. Ook het stimuleren van samen liedjes zingen in de kring en meedoen aan de groepsactiviteiten zijn voorbeelden hoe wij kinderen samenhorigheidsgevoel willen bijbrengen. Evenals het samen spelen, samen eten en drinken, gezamenlijke rituelen en vieringen in de groep. We vragen kinderen om te helpen bij het opruimen, feestjes en rituelen voor te bereiden, etc. Door middel van de overlegmethode van Gordon stimuleren we kinderen conflicten zelf op te lossen. Op de opvang stimuleren we kinderen om hulp te vragen en hulp te ontvangen. Bijvoorbeeld bij het aan- en uitkleden: het kind vragen om de armen omhoog te doen bij het uitrekken van een trui of de voeten in de schoenen te steken bij het schoenen aandoen voor het buitenspelen. Ook stimuleren we kinderen waar mogelijk om elkaar om hulp te vragen en hulp te bieden. Zie ook de hoofdstukken Gordon's gedachtegoed en Talentenontwikkeling voor meer uitleg en voorbeelden hoe we bijdragen aan het ontwikkelen van sociale competenties.





De kans om zich waarden en normen, de "cultuur" van een samenleving, eigen te maken; socialisatie.

De kinderopvang biedt een bredere samenleving dan het gezin, waar kinderen in aanraking komen met andere aspecten van de cultuur en de diversiteit die onze samenleving kenmerkt. De groepssetting biedt daarom in aanvulling op de socialisatie in het gezin, eigen mogelijkheden tot socialisatie en cultuuroverdracht. De methode van Gordon is hierbij onze leidraad. Het hoofdstuk over Gordon's gedachtegoed beschrijft onze visie op interactie tussen volwassenen en kinderen, kinderen en kinderen onderling, volwassenen en volwassenen onderling: de wijze waarop wij met elkaar willen omgaan, opvoeden en samen leven binnen onze kinderopvang. Het beschrijft de cultuur binnen onze organisatie en kinderopvang waar onze medewerkers, kinderen en klanten/ouders deel van uitmaken en hoe wij dit overbrengen in de kinderopvang.

Ook kinderpaticipatie draagt hieraan bij. We praten met elkaar over wat ons bezig houdt, zoals gebeurtenissen in de groep of in de actualiteit. We hebben gezamenlijk groepsregels opgesteld die we regelmatig bespreken. We luisteren naar elkaar en respecteren elkaar. Hierop zien we actief toe.

In onze kinderopvang leren kinderen democratische waarden als samen delen, elkaar helpen, samen conflicten op te lossen, omgaan met verschillen, rekening te houden met elkaar en goede omgangsmanieren.

Binnen onze kinderopvang maken kinderen van verschillende sociale en culturele achtergronden deel uit van dezelfde groep. Ook kinderen met beperkingen zoals fysieke beperkingen, kinderen die extra zorg nodig hebben of kinderen met sociaal-emotionele beperkingen maken deel uit van de groep.

Zie ook hoofdstukken Gordon's gedachtegoed, Talentenontwikkeling, de groepsregels, etc.) voor een uitgebreide beschrijving en voorbeelden hoe wij de kinderen gelegenheid bieden normen en waarden eigen te maken en dit ook actief stimuleren.



Groepsregels

Groepsregels formuleren we positief. We formuleren een beperkt aantal regels. We benoemen het gedrag wat we willen zien, in plaats van wat we niet willen zien. Hierdoor weten kinderen beter welk gedrag er van hen verwacht wordt. Verbieden/nee zeggen (negatief geformuleerd) doen we alleen als er gevaar dreigt voor het kind of voor de groep (bij pijn doen of letsel oplopen, dingen kapotmaken of gevaarlijke situaties). We stoppen dan het ongewenste gedrag door te zeggen: Stop met We geven aan waarom het kind moet stoppen. Gevolgd door het gedrag wat wel gewenst is.

Voorbeeld van onveilig ongewenst gedrag stoppen:

Stop met slaan. Ik zie dat Pietje huilt want hij voelt pijn. Hoe komt het dat je boos bent op Pietje ?

We maken onderscheid tussen organisatiebrede en locatiegerichte groepsregels. Locatiegerichte groepsregels zijn groepsregels die locatie gerelateerde risico's voor veiligheid en gezondheid zo klein mogelijk houden. De groepsregels worden waar mogelijk samen met de kinderen opgesteld en regelmatig besproken. Het team en de kinderen zijn op de hoogte van alle groepsregels. We stimuleren de kinderen om de groepsregels na te leven en geven zelf het goede voorbeeld.

Groepsregels organisatiebreed:

- We zijn aardig voor elkaar; we helpen elkaar en luisteren naar elkaar,
- We vragen of zeggen het altijd als we de groepsruimte verlaten,
- We wassen onze handen als we naar de wc zijn geweest,
- We wassen onze handen voordat we gaan eten,
- Speelgoed is om mee te spelen en het is voor iedereen,
- Binnen praten we rustig.





Dagritme van de stamgroep

Een vast dagritme biedt kinderen structuur en houvast aan kinderen en is herkenbaar voor kinderen. Daardoor draagt een vast dagritme bij aan de emotionele veiligheid van kinderen. Door de herkenbaarheid bevordert het vast dagritme de zelfstandigheid van kinderen en geeft zelfvertrouwen om dingen zelf te doen.

Het dagritme kan per stamgroep en locatie verschillen, maar is in grote lijnen overal hetzelfde. Het dagritme bevat onderdelen als eetmomenten, vrij spelen, buiten spelen, georganiseerde (groeps) activiteiten, etc. Hoewel het dagritme zoveel mogelijk aangehouden wordt, is er ook ruimte om hierop af te wijken. Het afwijken van het dagritme, wordt altijd duidelijk van tevoren met de kinderen besproken en er wordt uitgelegd waarom er afgeweken wordt. Een voorbeeld: als het weer heel erg slecht is, dan kan er besloten worden om niet naar buiten te gaan op het vaste moment in het dagritme. Dit wordt de kinderen op tijd gemeld en er wordt uitgelegd dat het te hard stormt en regent om naar buiten te gaan. Het alternatief wordt ook met de kinderen besproken (bijvoorbeeld: “vandaag gaan we in plaats van naar buiten in het speellokaal spelen, want het regent en waait vandaag veel te hard om naar buiten te gaan”).

Het dagritme van deze locatie staat beschreven in deel 2 van dit werkplan.



Iedereen heeft talenten. Om kinderen te helpen hun talenten te ontdekken bieden we uitdaging en geven we ruimte.

Bij talentontwikkeling komt de stimulering van alle ontwikkelingsgebieden bij kinderen aan bod. Dit doen we met respect voor de eigenheid, het eigen ontwikkelingstempo en de eigen ontwikkelingswijze van het kind. We zijn sensitief voor de behoeften van het kind en helpen het kind in de eigen behoefte te voorzien hierbij geholpen door de Gordon methode. Talentontwikkeling draagt actief bij aan de vier opvoedingsdoelen van Riksen Walraven (zie hoofdstuk Opvoeden).

We zorgen ervoor dat alle ontwikkelingsgebieden van kinderen gestimuleerd worden bij activiteiten in de kinderopvang. Vaak worden bij een activiteit meerdere ontwikkelingsgebieden tegelijk gestimuleerd en doen kinderen tevens persoonlijke en sociale vaardigheden op, worden normen en waarden overgedragen.

“Spelen is de natuurlijke manier van jonge kinderen om te leren en hun omgeving te verkennen. Spelen geeft plezier. Door te spelen oefenen kinderen alle sociale, emotionele, cognitieve, morele en communicatieve vaardigheden die ze nodig hebben. Jonge kinderen hebben een aangeboren drang tot leren en ontwikkelen. Ze zijn nieuwsgierig en hebben een enorm doorzettingsvermogen. Ze blijven proberen tot ze iets kunnen of snappen.”⁷

Een specificatie van activiteiten in het kader van het dagritme en/of VVE en speelhoeken waar vrij gespeeld kan worden in relatie tot SLO-doelen en opvoedingsdoelen staat in de bijlagen.



Talentedontwikkeling bij peuters en kleuters

Peuters hebben een groeiend taalvermogen en leren verschillende standpunten te zien. Peuters leren door te kijken en te imiteren. Daarom zorgen wij ervoor dat er een activiteiten aanbod is, waarbij peuters leerrijke ervaringen kunnen opdoen. Peuters krijgen inzicht in afbeeldingen, symbolen, getallen en woorden. Wij ondersteunen ze daarbij door te zorgen voor voldoende spelmaterialen waarbij zij daarmee aan de slag kunnen gaan. We laten ze helpen bij dagelijkse dingen en geven ze de ruimte om dingen zelf te doen. We stimuleren kinderen om steeds een stapje verder te gaan en te leren. Hierdoor ontwikkelen kinderen zelfvertrouwen. Als een kind iets wel graag wil doen, maar het nog niet alleen durft of kan, dan helpen we het kind daarbij. Door het aan te moedigen, gerichte instructies te geven of fysiek te ondersteunen. Het kind geeft zelf aan dat het iets wil oefenen en mag dat in zijn eigen tempo doen. Door het kind de ruimte te geven om de nieuwe vaardigheden steeds te herhalen, zal het kind zich zeker van zichzelf gaan voelen. Nieuwe vaardigheden moeten inslijten bij kinderen door ze veel te doen. Pas als de nieuwe vaardigheid “geautomatiseerd” is, krijgt het kind weer aandacht en energie voor nieuwe dingen om te leren.

Motorische ontwikkeling. Ook bij peuters en kleuters maken we onderscheid in de grove en fijne motoriek. Naar mate een kind ouder wordt en verder komt in zijn ontwikkeling, zal de fijne motoriek meer gestimuleerd worden. De grove motoriek ontwikkelt zich grofweg van boven naar beneden (eerst controle over het hoofdje bij baby's tot controle over de beweging van armen en benen bij peuters). De fijne motoriek ontwikkelt zich van binnen naar buiten (eerst controle over de gehele arm, dan de hele hand en dan de vingers).

Taal ontwikkeling en communicatie. Onder taalontwikkeling verstaan we taalvaardigheden opdoen (het begrijpen en zelf kunnen gebruiken van taal), het leren te verwoorden van wat het kind wil, doet of voelt, het verwoorden en herkennen van emoties en de wereld om zich heen. Om samen te kunnen leven, leren en spelen hebben kinderen communicatie en taal nodig.

Dit stimuleren we door tegen kinderen te praten.

⁷ Bron: Pedagogisch kader 0-4 jaar Ontwikkelen en leren van jonge kinderen – Elly Singer en Loes Kleerekoper



Peuters zullen steeds langere zinnestelsels maken van twee woorden als ze ca. 18 maanden zijn tot hele zinnen als ze vier jaar zijn.

Cognitieve ontwikkeling. Dreumesen en peuters kunnen voorwerpen verzamelen en ordenen. Ze herkennen vormen en kleuren en de functie van voorwerpen. We kunnen ze vragen om alle Duplo-blokjes bij elkaar te stoppen in een bak. Als ze wat groter worden kunnen peuters ook goed kleuren herkennen, waardoor we spelletjes met ze kunnen spelen waarin het ordenen van kleuren een rol speelt. Groot en klein gaat ook een rol spelen (die appel is groter dan de andere appel). Vanaf een jaar of drie kunnen we ook met de peuters gaan tellen, wegen of meten. We stimuleren dit aan de hand van het aanbieden van activiteiten waarbij begrippen als groot, klein, veel en weinig aan de orde komen. Dat kan door te knutselen, spelletjes te doen of rollenspel zoals winkeltje spelen of met zand en water. Ook de bouwhoek nodigt uit tot het leren ordenen, meten en rekenen. Jonge kinderen denken vaak magisch over gebeurtenissen die ze nog niet eerder hebben meegemaakt. Ze bedenken zelf ter plekke een verklaring. We spelen hierop in door fantasiespelletjes te doen en met elkaar verhaaltjes te verzinnen. Peuters en kleuters begrijpen ook de weergave van tijd: bijvoorbeeld dat dagritmekaarten aangeven wat er in welke volgorde wordt op het kinderdagverblijf.

Voorbeeld: Peuters willen graag dingen zelf doen. Daarom laten we de peuters helpen met opruimen, eten klaar zetten en het troosten van andere kinderen als ze verdriet hebben. We stimuleren de kinderen om zelf de boterham te smeren, zelf naar de wc te gaan en de handjes te wassen.

We stimuleren de motorische ontwikkeling van peuters en kleuters door activiteiten aan te bieden op het gebied van bewegen (voorbeeld: kringspelletjes, balspelletjes, dansen en bewegen op muziek, fietsen, verstoppen, klimmen en klauteren), themahoeken (voorbeeld: bouwen met blokken of constructiespeelgoed, in de zandbak spelen met diverse attributen, met de poppen, winkel of keuken spelen) en het spelen aan tafel (voorbeeld: knutselen en tekenen, puzzelen, insteekvormen).

Wij stimuleren de taalontwikkeling door hierop gerichte activiteiten aan te bieden. We lezen voor, doen woordspelletjes en rijmpjes met de kinderen en zingen liedjes. We spelen fantasiespellen en stimuleren de kinderen om met elkaar fantasiespellen te doen (bijvoorbeeld door de inrichting van themahoeken, zoals de poppenhoek, keukenhoek en verkleedhoek) en we stellen en beantwoorden “waaromvragen.” Peuters krijgen steeds meer besef van oorzaak en gevolg. Dat stimuleren wij o.a. door onze voorbeeldfunctie. Bijvoorbeeld: als een bal tussen de struiken rolt, halen we hem er weer uit met een lange stok. Peuters gaan dat gelijk imiteren. We geven peuters en kleuters alle ruimte voor het herhalen van dingen en om verschillende ervaringen op te doen. Dat stimuleren we door aan te sluiten bij het spel van kinderen. Bijvoorbeeld: wat is zwaarder, dit houten blokje of het duplo blokje als er in de bouwhoek wordt gespeeld. Als de driewieler met het wiel vast zit tussen het hek, dan stimuleren we het kind om het probleem op te lossen. We stellen vragen over het probleem en denken mee over de oplossing: “Zit de hele fiets vast of alleen de voorkant? Misschien als de fiets wat naar achteren gaat, komt het wiel dan los?” Als het probleem is opgelost, zal de peuter de situatie blijven herhalen, net zo lang tot hij zich zeker van zichzelf voelt om het alleen op te lossen.

We sluiten aan bij de kansen die diverse situaties ons opleveren voor het opdoen van ervaringen en ontwikkelingsstimulering. Bijvoorbeeld bij het opruimen na het vrije spel. Die situatie biedt ons de gelegenheid om het ordenen met kinderen te oefenen en stimuleren. “De autootjes in de autokist in de bouwhoek, de poppen bij elkaar in de poppenhoek, de verkleedkleden in de kast ...”



Creatieve ontwikkeling en beeldende expressie op de peuteropvang

Bij het stimuleren van de creativiteit en beeldende expressie combineren kinderen diverse ontwikkelingsgebieden en vaardigheden. Expressie is een ander woord voor je uiten. Beeldende



expressie houdt in dat kinderen zich kunnen uiten door middel van kleur, klank, geur, smaak, vorm en beweging. Het is een manier van communiceren zonder taal.

We onderscheiden stimulerende activiteiten waarbij geluid, muziek, dans en bewegen centraal staan en beeldende expressie. **Geluid en muziek, dans en beweging** stimuleren de expressieve en beeldende vaardigheden van kinderen, draagt bij aan het wij-gevoel (sociale vaardigheden), stimuleert de ontwikkeling van grove en fijne motoriek en draagt bij aan de cognitieve ontwikkeling (zie hierboven). Baby's reageren op geluidjes die we maken door te gaan lachen en bewegen of terug "te praten." Speelgoed wat geluid maakt stimuleert baby's om te bewegen en zich om te rollen. Dreumesen krijgen plezier in het doen van "dansjes" bij een bepaald liedje of gaan zelf liedjes zingen in hun spel. Ze leren verband te leggen tussen tekst en bijbehorende beweging en oefenen hun motoriek. Daarom zingen en dansen we in de groep liedjes zoals "In de maneschijn" of doen we "de Kabouterdans" met elkaar. Peuters kunnen vanaf een jaar of drie teksten meezingen en liedjes nazingen. We stimuleren dit door op de leeftijd gerichte liedjes met de kinderen te zingen of met elkaar muziek te maken door te klappen, trommelen, rammelen e.d. Dreumesen en peuters vinden het erg leuk om steeds hetzelfde deuntje en dansje te herhalen, zodat zij het zich goed eigen kunnen maken. Ook hierbij geldt dat we kinderen de ruimte geven om in hun eigen tempo zich de nieuwe vaardigheid (het liedje/dansje) eigen te maken. Dit stimuleert hun zelfvertrouwen.

Beeldende expressie draagt bij aan het ontwikkelen van zelfvertrouwen en het plezier in het maken van dingen, het stimuleert de motorische ontwikkeling, het samenwerken/wij-gevoel (sociale vaardigheden) en de cognitieve ontwikkeling en kinderen leren vertellen over wat ze zien en maken (taalontwikkeling). Bij beeldende expressie geven het kind de ruimte om het op de eigen manier en in het eigen tempo te doen, om elkaar te imiteren, zelf actief te zijn en initiatieven te nemen en te vertellen over wat ze aan het maken zijn. De nadruk ligt op het proces in plaats van het eindproduct. In de praktijk betekent dit dat het kan gebeuren dat een dreumes een half uur speelt met de lijm tussen de handjes. Handjes op elkaar omdat het zo'n grappig gevoel is als je ze met lijm ertussen weer van elkaar af haalt. We stimuleren de beeldende expressie bij kinderen door te verwoorden wat we zien dat een kind doet en het kind erover te laten vertellen. We stellen vragen, inspireren en geven ze de vrijheid om dat te maken wat zij boeiend en plezierig vinden. Ook voor beeldende expressie geldt, dat we terughoudend zijn met het geven van een waardeoordeel over het eindproduct (wat heb jij lekker zitten tekenen i.p.v. wat heb jij een mooie tekening gemaakt).

Voorbeeld: In de herfst gaan we aan de slag met het maken van een paddenstoel. We letten erop dat we niet allemaal hetzelfde gaan maken volgens een voorbeeld, maar laten daarin de ruimte voor het kind om de eigen interpretatie van een paddenstoel te maken. Kinderen hebben een natuurlijke ontdekkingsdrang waardoor ze vanzelf aan de slag gaan met spannende materialen. Eerst bespreken we het thema paddenstoel om elkaar te inspireren. Wat is een paddenstoel, hoe kan een paddenstoel eruit zien? Zien paddenstoelen er allemaal hetzelfde uit? Waarvoor is een paddenstoel? Er worden diverse materialen aangeboden zelf een paddenstoel te gaan maken. We bespreken met elkaar de spannende materialen: Wat is het allemaal. Op welke manieren kunnen we het gebruiken (met je handen, schaar, kwast)? We zorgen ervoor dat het materiaal geordend en in niet te grote hoeveelheden klaar staat voor gebruik om kinderen te helpen het overzicht te houden. Het leerproces is voor alle kinderen hetzelfde: o.a. creativiteit ontwikkelen, oplossingsgerichtheid stimuleren, fijn motorische ontwikkeling stimuleren door te plakken, te verven, te kleien en te knippen. Het eindresultaat is heel verschillend:





Soms is het materiaal gelijk, maar kinderen bepalen zelf wat zij gaan maken: vandaag gaan we met verf aan de slag (daarin ondersteunt en op weg geholpen door de PM). Soms is het product gelijk (vandaag maken we een paddenstoel), maar kinderen bepalen zelf met welk materiaal ze aan de slag gaan. We waken ervoor om een waardeoordeel aan het eindproduct te geven. I.p.v.: dat is een mooie paddenstoel, prijzen we het gedrag wat het kind tijdens het proces heeft laten zien." Ik zag dat je heel goed je best deed bij het knutselen." "Ik heb gezien dat Piet heel blij was dat je hem even hielp met de verf. Fijn dat je dat gedaan hebt"



Als het gaat om de zorg voor kinderen, hebben we diverse organisatiebrede protocollen en richtlijnen die leidend zijn voor ons handelen. Deze protocollen en richtlijnen maken deel uit van ons kwaliteitssysteem. Voorbeelden zijn de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, protocol ziekte en ongevallen, richtlijn veilig spelen, etc.

Daarnaast bieden we ook locatiegerichte zorg voor kinderen door samen te werken met externe partners zoals onderwijs, gemeente, jeugdgezondheidszorg en jeugdhulpverlening.

In dit hoofdstuk staat beschreven hoe wij invulling geven aan de zorg voor kinderen organisatiebreed, zowel intern en als in samenwerking met anderen.



Samenwerking in de zorg voor kinderen

We werken samen met Wijkteam of Gebiedsteam. Indien nodig kunnen we een beroep doen op een pedagoog van de Jeugdgezondheidszorg van de GGD. Die kan ons adviseren als er vragen zijn rond het gedrag of de ontwikkeling van een kind in de groep. Ook doen wij waar nodig een beroep op een logopedist. Voor verdere omschrijving van samenwerking en ondersteuning (intern en extern) in de zorg voor kinderen: zie hoofdstuk 1 ondersteuning team.

Indien er in overleg met ouders invulling wordt gegeven aan een zorgvraag, dan doen we (na toestemming van ouders) en registratie in de Verwijsindex Fryslân (VIF).

Wij vinden de doorgaande ontwikkelingslijn van kinderen belangrijk. Zowel binnen de kinderopvang als in samenwerking met de basisschool. Hiervoor sluiten we waar mogelijk aan bij Brede School of maken deel uit van Integrale Kindercentra (IKC). Ook opgenomen in ons beleid is de samenwerking met de school met betrekking tot het zoveel mogelijk afstemmen van de pedagogische lijn en methodieken (thema's). Wij maken gebruik van (gemeentelijke) overdrachtsformulieren en warme overdracht voor overdracht tussen kinderdagverblijf, peuteropvang en basisschool. Een brede doorgaande lijn geeft kinderen duidelijkheid en biedt een gevoel van veiligheid. Als een kind van het kinderdagverblijf naar de BSO gaat als het vier jaar wordt, dan vindt overdracht tussen de pedagogisch medewerkers van het kinderdagverblijf/peuteropvang en BSO plaats. De kinderen krijgen de gelegenheid om alvast een bezoekje te brengen aan de BSO om te wennen. Daarnaast maken kinderdagverblijf, peuteropvang en BSO vaak deel uit van één locatie, een IKC of Brede School, waardoor zij al spelenderwijs kunnen wennen aan de nieuwe gezichten van kinderen en pedagogisch medewerkers van de diverse opvanggroepen. Op diverse locaties werken de pedagogisch medewerkers zowel op de peutergroep als op de BSO. (Warme) overdracht vindt alleen plaats na bespreking en met (schriftelijke) toestemming van ouders/ Dit is vastgelegd in het kindvolgsysteem en gemeentelijk overdrachtformulier (indien van toepassing).



Zorg voor kinderen en structureel volgen van de ontwikkeling, vastgelegd in het kwaliteitssysteem van de stichting

Pedagogisch medewerkers hebben ieder kind 'in beeld' en volgen het in de ontwikkeling. Zo sluiten we aan bij de ontwikkeling van het kind en stimuleren we het kind om de volgende ontwikkelingsstap te zetten. We werken met het eigen kindvolgsysteem. Dit wordt 1x per jaar, rond de verjaardag van het kind ingevuld. De ontwikkeling wordt vervolgens aan de hand van het kindvolgsysteem met ouders besproken. Ouders worden uitgenodigd voor dit gesprek.

Op alle locaties waar pedagogisch medewerkers gecertificeerd zijn in het werken aan de hand van een VVE methodiek, wordt de ontwikkeling planmatig gevolgd en geregistreerd. Aan de hand van dit overzicht worden doelgerichte activiteiten thematisch ingepland en uitgevoerd. De opbrengst van dit aanbod wordt geregistreerd en geëvalueerd. Op deze wijze wordt kind- en groepsvolgend het



ontwikkelingsgerichte activiteiten aanbod bepaald. Zowel de brede ontwikkeling als de taalontwikkeling, sociaal emotionele ontwikkeling, de ontwikkeling van het denken en de motorische ontwikkeling komen aan bod. Uitgangspunt zijn de vier opvoedingsdoelen van Riksen-Walraven en de doelen van SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling die voor veel basisscholen uitgangspunt zijn van het curriculum. Ook aan de vaste onderdelen van het dagritme en de inrichting van activiteitenhoeken zijn ontwikkelingsdoelen en opvoedingsdoelen gekoppeld. Zie hiervoor de betreffende bijlagen bij dit werkplan (zie ook hoofdstuk 3 Opvoeden).

Aan de hand het planmatig volgen van de ontwikkeling en het zeswekelijks registreren van de ontwikkeling aan de hand van het stellen van (ontwikkelings)doelen bij het aanbieden van activiteiten, worden zorgen rondom de ontwikkeling van een kind snel gesignaleerd en met ouders besproken. Hiervoor wordt een signaleringsformulier ingevuld als onderdeel van het kinddossier. Waar nodig wordt in overleg met ouders externe hulp ingeschakeld en een registratie in de Verwijsindex Fryslân (ViF) gedaan. De werkwijze met betrekking tot signaleren, registreren, inschakelen van hulp en registratie in de ViF is vastgelegd in de volgende protocollen en richtlijnen:

- Planning en registratie groepsactiviteiten VVE
- Registratie activiteiten en aandachtsgebieden ontwikkeling individueel VVE
- Toelichting registreren VVE registratie
- K2 Formulier Kindsignalen
- K3 Formulier Kindsignalen VVE geïndiceerde kinderen
- Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling
- Stappenplan bij Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling
- K8 Kindermishandeling: observatieformulier groepsopvang
- P7 Protocol problematische gezinssituaties
- P8 Protocol verlieservaringen binnen de locatie
- P15 Protocol Kindvolgsysteem
- P19 Protocol gebruik Verwijsindex
- O17 t/m O20: Gemeentelijke Overdrachtformulieren
- P2 Pedagogische observatie: aanvraagformulier
- P3 Pedagogische individuele observatie: formulier inventarisatie situatie
- P4 Inventarisatieformulier situatie (groepsobservatie zonder aanvraag)



Voeding en gezonde leefstijl

Eten en drinken doen we met elkaar als stamgroep. Kinderen eten en drinken om gezond te blijven en om ervan te genieten. Het is een sociaal gebeuren wat veel plezier kan opleveren. Baby's ondervinden intiem contact als ze op schoot een flesje krijgen van ons. Peuters leren zelfstandig te eten, rekening met elkaar te houden en samen gesprekjes te voeren tijdens het eten. Tevens leren zij in hun eigen behoeften te voorzien en keuzes te maken. Gezamenlijke eet- en drinkmomenten dragen bij aan de ontwikkeling van persoonlijke en sociale vaardigheden. De motoriek wordt gestimuleerd door zelf te leren eten, maar ook het gevoel van eigenwaarde en zelfvertrouwen: ik kan het zelf!

Eten en drinken moet vooral plezier geven en is tevens een rustmoment in het dagritme. Dit draagt bij aan de opvoedingsdoelen het bieden van emotionele veiligheid, het stimuleren van sociale en persoonlijke competenties en socialisatie (overdracht van waarden en normen).

Centraal staat dat we hierin een voorbeeldfunctie hebben: zien eten doet eten bij kinderen. We benaderen eet- en drinkmomenten positief: met elkaar eten en drinken is leuk en lekker!

We willen kinderen tijdens eet- en drinkmomenten stimuleren om zelf keuzes te maken, dit bevordert hun gevoel van zelfvertrouwen en zelfinitiatief. Daarnaast zorgen we dat er een gezond aanbod van eten is waar kinderen uit kunnen kiezen. Variatie en afwisseling aanbieden en stimuleren zijn sleutelwoorden voor gezond. In het dagritme zijn vaste eetmomenten opgenomen. We volgen de adviezen van het Voedingscentrum.



Bij feestelijke rituelen, zoals het gezamenlijk vieren van een verjaardag of de geboorte van een broertje of zusje mag er getrakteerd worden.

Op locatieniveau geven we invulling aan de uitvoering van het thema voeding en trakteren binnen bovenstaand kader in overleg met de eigen oudercommissie.

Onder gezonde leefstijl verstaan we dat we samen met de kinderen beweegactiviteiten doen en kinderen stimuleren om te bewegen. Ook hierin hebben we een voorbeeldfunctie door dit samen met de kinderen te doen. In het hoofdstuk Talentenontwikkeling is dit verder uitgewerkt in activiteiten en hoe dit bijdraagt aan de ontwikkeling van kinderen.



Zie voor meer informatie over deze locatie in relatie tot VVE het invulkaatern van de locatie.



Bronnen en verwijzingen

Protocollen en richtlijnen kwaliteitssysteem SKF

Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar – Elly Singer en Loes Kleerekoper / Elsevier Gezondheidszorg / ISBN 978 90 35230552

Pedagogisch Curriculum voor het jonge kind in de kinderopvang – BKK, Eindredactie Ruben Fukkink / BKK / ISBN 978 90 368 1860 5

Luisteren naar kinderen – Dr. Thomas Gordon (De Gordon-methode: van contact naar verbinding) / Kosmos Uitgevers / ISBN 978 90 21547893

Kijk, luister en begrijp – Jantine Peters (Jonge kinderen opvoeden volgens de Gordon-methode) / SWP Uitgeverij / ISBN978 90 88501333 3

In balans. Opvoeden in de kinderopvang volgens de Gordonmethode – Saskia Henderson/SWP Uitgeverij / ISBN978 90 8850038 1

Begrijpen met je handen. Een andere kijk op kind en creativiteit – Annet Weterings en Sabine Plamper / Reed Business Education / ISBN 978 90 35235243

Ruimten maken voor nul tot vier jaar – Ine van Liempd en Ed Hoekstra / SWP Uitgeverij / ISBN978 90 8850 220 0

Ruimten maken voor vier tot twaalf jaar – Ed Hoekstra en Ine van Liempd / SWP Uitgeverij / ISBN978 90 8850 221 7

